

Medicin, journalistik och etik

På nästa sida inleds en detaljerad och tematiskt utförlig debatt om hjärnoperationer på psykiatrisk indikation. Utgångspunkt för debatten är TV-programmet *Norra magasinet* som sändes i TV2 i maj. Programmet diskuterade med kritisk grundton svensk klinisk forskning om kapsulotomi.

Den efterdebatt som Läkartidningen nu publicerar spänner över hela 20 tidningssidor. Det är på alla sätt ovanligt att vi ägnar så stort spaltutrymme åt en enda sakfråga. Eftersom ämnet för debatten dessutom rör en mycket smal verksamhet inom medicinen vill jag kort presentera temablocket innehåll och syftet med publiceringen.

Hjärnoperationer på psykiatrisk indikation, så kallad psykokirurgi, är ett känsloladdat fält med stark symbolkaraktär. Debatten väcker lätt associationer till forna tiders lobotomi och det kan bl a noteras att *Norra magasinet* sändes just med den suggestiva undertiteln »Gökboet 2?».

Samtidigt handlar det om en klinisk verksamhet/forskning som – medicinskt och vetenskapligt – är otvetydigt svårbedömd. Åsikterna om den kliniska nyttan kontrollerade eventuella senkomplikationer med kapsulotomi och andra hjärnoperationer på psykiatrisk grund är divergerande och saken är föremål för kontrovers.

Relationen läkare–massmedier

Debatten i veckans nummer diskuterar allt detta men inkluderar också ett antal spännande sidospår, t ex en separatdebatt om forskningsetik kontra medicinjournalistisk arbetsetik. Debatten avslöjar bland mycket annat en präktig kulturkollision som tycks ha uppstått i kontakterna mellan *Norra magasinet*s reportrar och flera läkare som är engagerade i forskning om hjärnoperationer på psykiatrisk indikation.

En högst konkret fråga om journalistisk arbetsetik utgör startpunkt för replikväxlingen. Frågan utgår från *Norra magasinet* den 18 maj:

• *Är det etiskt godtagbart att en TV-journalist – i ett telefonsamtal med en allvarligt sjuk person – spelar in personens röst i lönnedom och sedan sänder ut den sjukas bandade röst i TV – som vore det en riktig intervju?*

Frågan ställs av professor Per Mindus, psykiatriska kliniken, Karolinska sjukhuset, som stod i personlig fokus för *Norra magasinet*s program.

Den allvarligt sjuke läkare, vars röst TV2 spelade in i lönnedom är Per Mindus själv.

Även två andra läkare som omnämndes i *Norra magasinet* diskuterar personliga intryck av TVs arbetsmetoder.

Neurokirurg Marwan Hariz i Umeå berättar i ett inlägg att också hans röst bandats under ett telefonsamtal med SVT-Luleå. Denna telefonintervju har senare blivit föremål för redigering på ett sätt som upprör Hariz.

En tredje läkare, docent Lauri Laitinen, skriver att hans läkargärning kommenteras i *Norra magasinet* i negativt uppseendeväckande ordalag och med en anonym patient som källa för kritiken:

»Måndagen den 18 maj 1998 råkade jag koppla på teven när Sveriges TV2 sände ett program om psykokirurgi. Jag såg alltså inte hela programmet. Till min stora överraskning nämndes mitt namn i relation till en patient, som i programmet kallades Torsten och som berättade att jag hade utfört en kapsulotomi på honom. Patienten påstod, utan att visa sitt ansikte, att han hade opererats utan preoperativa undersökningar, med fel diagnos och utan att han fått preoperativ information om ingreppets natur.»

TV avfärdar kritiken

TV-journalisterna Tomas Bresky och Agneta Bernårdzon, vid *Norra magasinet*, SVT i Luleå, tonar i sina debattinlägg – med lika engagerad emfas – ned anklagelserna om bristande journalistisk arbetsetik.

Journalisterna avfärdar den delen av debatten som »formalia» och pekar istället på sakfrågor som är programmetts huvudtes. Exempelvis att Mindus fått ett forskningsanslag från MFR för

att göra en dubbel blind placebokontrollerad prospektiv, multidisciplinär studie av gammakapsulotomi vid terapirefraktär tvångssjukdom »utan att detta har granskats av svensk forskningsetisk kommitté».

Tomas Bresky och Agneta Bernårdzon hävdar även att Per Mindus gjort en bräcklig patient – som förekom i TV-programmet – förtvivlad,

uppskrämd och orolig.

Mindus sägs ha ringt patienten 'Greger' i dennes bostad och sagt att han (Greger):»*nu är skyldig till att alla de patienter som nu inte vågar operera sig istället riskerar att ta livet av sig*».

Mindus ger svar på tal med en helt annan version av förloppet och fortsätter framförallt att diskutera principfrågan om »kritisk journalistik eller journalistik i kris».

På ett plan är det som att parterna talar förbi varandra och de tolkar medicinska, journalistiska etiska och andra sammanhang på delvis olika sätt. Men det är ändå där, i det brutna dialogskiftet som debattens bärande nerv och kärnpunkt gör sig gällande.

Samverkan läkare–massmedier

Det handlar då inte alls bara om psykokirurgi utan hur man mer generellt diskuterar och tolkar medicinsk forskning och forskningsresultat.

På ytterligare ett annat plan gäller frågan hur man etablerar former för en ömsesidigt förtroendefull samverkan mellan läkare/forskare och journalister – vad är god medicinjournalistisk etik och vad är god medicinsk forskningsetik? Hur tolka och utvärdera om viss medicinsk forskning är bra eller inte? Vem sätter kriterierna? På vilka grunder?

Bo Lennholm
redaktionschef

